

Lesgeven in een online klaslokaal: uitdagingen en tips

Samengesteld door de vakdidactici van de UT-Ierarenopleidingen
Versie: 20 augustus 2020

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Wat is anders in online lesgeven?.....	4
1. De relatie met de leerling	4
2. Afwezigheid van de non-verbale communicatie.....	4
3. Het onderling samenwerken van leerlingen realiseren	5
3. Tips bij lesonderdelen	6
1. Voorbereiding van de les	6
2. Klassenmanagement	6
3. Didactische keuze:.....	7
4. Reflectie op het leren	8
4. Tot slot.....	9

1. Inleiding

Dit is een boekje bedoeld als ondersteuning voor online lesgeven. Algemene elementen die van belang en voorwaardelijk zijn voor goed lesgeven hebben we toegespitst op het online lesgeven. We gaan in op punten die bij online lesgeven een grotere uitdaging vormen dan in een gewoon klaslokaal. Ook privacy en ethische aspecten verdienen nog meer aandacht dan in de fysieke les. Zie de stagehandleiding voor meer informatie over deze aspecten. Vervolgens zetten we tips op een rijtje vanaf de voorbereiding tot en met de afsluiting van een les.

Alle tips en aanwijzingen zijn verzameld tijdens een studiemiddag aan het einde van het school- en collegejaar 2019/2020, waarbij we als vakdidactici van de UT-lerarenopleidingen hebben teruggeblikt op drie maanden online lesgeven vanwege de Coronacrisis.

1

¹ Bron: <http://www.tomcartoon.be/pagina/online-lessen-volgen-corona/>

2. Wat is anders in online lesgeven?

Er zijn drie belangrijke voorwaarden voor lesgeven die bij online lesgeven een grotere uitdaging vormen dan in de normale klassituatie:

1. De relatie met de leerling

Hoezo een uitdaging?

Leerlingen willen zich gezien en gekend voelen, maar je kunt ze nu niet in de ogen kijken. Ze zijn minder zichtbaar, je ziet niet of ze echt bij de les zijn.

Hoe kun je hiermee omgaan om de relatie toch te versterken, al is het op afstand?

- Vind momenten om ook persoonlijk contact te hebben. Kom voordat de les begint al online, zodat je iedereen persoonlijk welkom heet. Vraag leerlingen hoe het met hen gaat.
- Laat leerlingen weten dat je ook op andere momenten bereikbaar bent als er iets speelt, of als een leerling iets niet snapt.
- Bied aan om één-op-één (digitaal) af te spreken als je merkt dat een leerling problemen heeft.
- Geef complimentjes als een leerling goed heeft gewerkt, of actief heeft deelgenomen aan de les.
- Houd tijdens zelfstandig werken gesprekjes met leerlingen. Al is het maar een paar zinnen, even individueel aanspreken.
- Spreek eventueel af met kleinere groepjes leerlingen, zodat je meer persoonlijk contact hebt met leerlingen, maar niet met elke leerling afzonderlijk een afspraak hoeft te maken.
- Differentieer, bijvoorbeeld:
 - o Wie de stof begrijpt gaat verder, anderen blijven nog even om extra uitleg te krijgen.
 - o Laat in een Excel-formulier of enquête-/feedbacktool (bijvoorbeeld Forms) invullen welke opgaven lastig waren, wat wel begrepen is, etc.

2. Afwezigheid van de non-verbale communicatie.

Hoezo een uitdaging?

Je mist de non-verbale communicatie van leerlingen grotendeels. Je krijgt niet vanzelf feedback over hoe de inhoud van de les landt.

Hoe kun je hiermee omgaan?

- Probeer leerlingen veelvuldig te betrekken bij de les. Noem hen bij naam en laat hen bijvoorbeeld helpen bij het uitwerken van een opgave. Het is nuttig om vaak van leerling te wisselen, ook bijvoorbeeld halverwege een opgave, zodat de andere leerlingen niet achterover kunnen gaan leunen als iemand anders de opgave uitwerkt.
- Zet tools in ter ondersteuning, bijvoorbeeld:
 - o video's en mentimeter, padlet (zie ook [LessonUp](https://www.lessonup.com/nl)² voor online interactief lesmateriaal)
 - o Irene van der Spoel heeft een [overzicht](https://www.todaysteachingtools.com/determinatietabel.html)³ gemaakt wanneer welke tool nuttig kan zijn, zie bijlage A.
- Assessment for Learning is nog meer dan normaal van belang.
- Houd de chat open voor vragen en houd deze goed in de gaten.
- Lok wat vaker kleine momenten voor activiteit uit. Laat leerlingen (met een online-tool) stemmen over: wat is het moeilijkst, wat is het belangrijkste, welke is beter.

² <https://www.lessonup.com/nl>

³ <https://www.todaysteachingtools.com/determinatietabel.html>

- Exit ticket in de chat: 'wat ik nog niet begrijp is..' of 'wat de volgende keer opnieuw moet worden uitgelegd..'
- Leerlingen foto's laten plaatsen (bijvoorbeeld als inleveropdracht in Teams) of via mijnschrift.nl om leerlingen hun papieren schrift digitaal te laten maken. Hiermee kun je huiswerk controleren. Je kunt dit in de les doen waardoor het niet per se veel extra tijd kost, dit kan ook juist samen.
- Al te veel verschillende manieren (op één school of bij één docent) werkt verwarrend voor leerlingen. Probeer het dus af te stemmen met collega's.

3. Het onderling samenwerken van leerlingen realiseren

Hoezo een uitdaging?

Je kunt niet even snel een overleg tussen leerlingen organiseren, zoals bijvoorbeeld bij Denken-Delen-Uitwisselen. Maar juist even sparren met een medeleerling biedt een leerling afwisseling en stimuleert onderling contact.

Hoe kun je hiermee omgaan?

Dit is wel lastig, maar het kan wel. Een docent moet het niet vergeten. Leerlingen kunnen dit vaak zelf wel regelen via hun eigen communicatiemiddelen. Je hoeft niet alles voor ze te structureren. Indelen in bijvoorbeeld Kanalen in Teams geeft de docent de mogelijkheid mee te kijken.

➔ **Tip:** Projecten en praktische opdrachten lenen zich hier prima voor.

3. Tips bij lesonderdelen

1. Voorbereiding van de les

- a. Zorg voor een goede technische voorbereiding. Ken het platform en de extra digitale middelen en probeer het allemaal uit. Bij Microsoft Teams is het bijvoorbeeld belangrijk om de vergaderopties zo in te stellen, dat alleen jij als leraar het eigenaarschap hebt of de organisator bent. Dit voorkomt gerommel met het aan- of uitzetten van elkaars microfoon of camera. Voor leerlingen is het duidelijk als alle docenten hetzelfde platform gebruiken voor de les en voor het aangeven van het huiswerk. Leerlingen vinden het lastig als de ene docent het huiswerk of planning doorgeeft via de whatsapp of de chat, de andere docent via de email en weer een ander via Magister of SOM of Its Learning en alle andere mogelijkheden die er zijn. De keuze voor het medium bepaalt de school (ZOOM, BlueJeans, Google hangout en het meest gebruikte Teams). Het gebruik van meerdere kanalen (elke docent zijn eigen manier) is onduidelijk voor leerlingen.
- b. Privacy en veiligheid. Dit is een schoolbreed aandachtspunt. Verstandig zou zijn dat de school een aantal online gedragsregels opstelt en deze communiceert naar de leerlingen en ouders. Denk bijvoorbeeld aan het omgaan met opnames van medeleerlingen en de leraar.
- c. Bereid de les altijd voor met behulp van een lesvoorbereidingsformulier. Uitgangspunt zijn de leerdoelen voor je leerlingen. Wees duidelijk in het 'product' wat elke leerling aan het einde van de les moet aanleveren (exit ticket, opgave, etc), om te zorgen dat alle leerlingen bij voorbaat opletten).
- d. Bedenk vooraf hoe je de absentie controleert. Zorg bijvoorbeeld dat je een namenlijstje paraat hebt waarop je kan afvinken, of laat leerlingen zich aan- en afmelden in de chat (zodat je naderhand de absentie kan destilleren) of laat leerlingen tijdens de les iets digitaal inleveren met hun naam erbij (dit kan vaak ook via 1 van bovengenoemde tools).

2. Klassenmanagement

- a. Controle op techniek (hoort iedereen me, werkt de microfoon, etc.)
- b. Presentie
 - Constatering
 - Navraag bij anderen reden absentie
 - Denk eraan dat het "aanwezig" zijn van leerlingen online in de les niet per definitie betekent dat ze ook echt aanwezig zijn. Door leerlingen tijdens de les vragen te stellen zorg je ervoor dat ze er ook echt bij moeten zijn. Stel eerst de vraag, vertel hoe lang de denkpauze is en noem pas daarna een naam.
 - ➔ Een goede indicatie voor mentale afwezigheid is als een leerling bij het eind van de les de meeting niet verlaat.
- c. Hanteren omgangsvormen. Stel in het begin duidelijk afspraken over interactie aan bod en evalueer deze via een terugblik. Wanneer leerlingen jouw digitale les verstoren, kun je de escalatieladder inzetten: geef een korte waarschuwing tijdens de les, ga na de les een individueel gesprek aan waarin je de kaders aangeeft, bespreek het voorval met de mentor en neem indien nodig contact op met de ouders.
- d. Het is belangrijk dat leerlingen weten wat er van ze verwacht wordt. Deel jouw planning aan het begin van de les. Dit kan bijvoorbeeld via een bericht in de chat.
- e. Zorg dat het huiswerk duidelijk is: wat de opdracht is, waar het staat, wanneer het ingeleverd moet zijn en wanneer je het beoordeelt. Verstandig is om dan een opgave te geven die niet in het boek staat, zodat leerlingen niet klakkeloos het antwoordenboek kunnen overschrijven.

- f. Geef gerichte feedback op het gemaakte werk. Leerlingen vinden het fijn wanneer ze merken dat hun werk ertoe doet. Nodig leerlingen bijvoorbeeld één voor één uit in breakout-rooms of aparte Teamsessies, ook voor extra les of uitleg.
- g. Bij de les houden: 'lean forward' in plaats van 'lean back'. Er is veel afleiding van meerdere kanalen en schermen waar je als docent geen zicht op hebt.

- Zorg dat er per les een afgebakend product nodig is (exit-tickets, een gemaakte opgave, antwoorden op begripsvragen die leerlingen moeten opsturen, Kahoot). Laat leerlingen nog even blijven als dat kan, indien 'ik weet het niet' en bij verkeerde antwoorden.

3. Didactische keuze:

Denk goed na over je didactische keuzes en onderbouw deze. Hanteer je een traditionele lesopbouw of zet je flipping the classroom in en/of samenwerking in groepjes? Volgen de leerlingen de lessen synchroon of asynchroon? Vanuit de lerarenopleiding hanteren we de volgende aandachtspuntenlijst van zaken waarover je van tevoren nadenkt (veel punten gelden ook bij een fysieke les):

- a) Traditionele lesopbouw
 - i) Uitleg:
 - (1) Wat weten we al/wat kunnen we al
 - (2) Verbinding met leefwereld leerlingen
 - (3) Leerdoelen en planning duidelijk presenteren
 - (4) Let op vragen uit de chat
 - (5) Bij beurt geven duidelijk naam noemen na de vraag en een denkpauze.
 - ii) Opdrachten (actie-reactie)
 - iii) Verlengde instructie:
 - (1) Overleg
 - (2) Controle op leeropbrengst
- b) Flipping the classroom
 - i) Gezamenlijke start (terugblik, vragen, blik vooruit)
 - ii) Zelfstandig aan de slag met de lesstof die de leerlingen voorbereid hebben
 - iii) Zelfstandige verwerking
 - iv) Gezamenlijke afsluiting
- c) Samenwerking in groepjes (bijvoorbeeld in Teams-kanalen), ondersteuning van de groepjes.

4. Reflectie op het leren

a. Leerlingen laten reflecteren

- i) Leerdoelen (inhoud, hoe, waarom) => maak gebruik van 'exit-ticket' in de chat, zoals 'Wat ik nog niet begrijp': "Waarover ik nog uitleg zou willen is..."
- ii) Samenvatting met terugblik en reflectie op leerdoelen en proces

b. Controle op leeropbrengst, met behulp van formatieve werkvormen. En ook evaluatie voor jezelf als docent: wat ging goed en wat kan een volgende keer beter? Voor online-onderwijs kijk je dan met name naar die extra lastige onderdelen (relatie, gemis van non-verbaal contact en samenwerking van leerlingen).

4. Tot slot

- a. Begin klein (qua interactie) en met waar je je zekerder van voelt, bouw vervolgens rustig uit.
- b. Iets chatten heeft een lagere drempel voor leerlingen dan iets zeggen. Stemmen of een enquête kan ook, of korte meerkeuzevragen, dan kan je daarop ingaan. Dan uitbouwen naar meer interactie.
- c. Let op: je hoeft niet altijd 'aan' te staan, geef ook je grenzen aan wanneer je feedback geeft. Leerlingen elkaar feedback laten geven kan ook (bijv. chat of anoniem met padlet)
- d. Practica: dat is lastig en eigenlijk nooit beter dan de 'echte' demoproef of leerlingenproef. Alternatieven zijn:
 - a. Bestaande video van een demoproef laten zien.
 - b. Video maken of laten maken door TOA en presenteren in de les.
 - c. Leerlingen een filmpje laten maken van een Huis-tuin-keuken-proef en laten inleveren.

Meer inspiratie op bijvoorbeeld:

- <https://www.leraar24.nl/2620773/hoe-houd-je-digitaal-orde/>
- Online lessen maken: hou het simpel, maak het super!
<https://www.youtube.com/watch?v=T5tuyGslVg>

Dit boekje is samengesteld op basis van een aantal maanden ervaring met online-onderwijs. Heb je nog tips of aanvullingen op dit document, dan houden we ons aanbevolen! Geef ze door aan je vakdidacticus.

Welke Educatieve Ict-tool zoek je?

Deze zoekkaart mag voor niet-commerciële doelen vrij gedeeld worden.

Start

